

Dobové výpovede aktérov

Útulný parlament ako oxymoron?

Táto kapitola prináša rozmanitosť pohľadov rôznych dobových aktérov, súčasných i minulých politikov, architekta či bežného občana. Získavanie výpovedí, esejí, rozhovorov tak v rôznych mierkach a perspektívach rozširuje pluralitu vnímania problematiky výberu sídel Parlamentu ČR, často odlišnej od bežne dostupných historických zdrojových materiálov. Taktiež sa objavuje jeden spoločný menovateľ, na ktorý naráža nadpis tejto kapitoly — prečo je súčasný parlament vnímaný ako „útulný“, „zavinutý“ a prečo naň dokonca niekto „zabudol“?

O výbere sídla po rozpade federácie z pohľadu podpredsedu Poslaneckej snemovne píše Karel Ledvinka. Jeho pohľad priameho aktéra popisuje pragmatickú rovinu časového tlaku i spokojnosť s historickou kontinuitou sídla Poslaneckej snemovne v Thunovskom paláci.

Text z inej strany procesu dopĺňa pohľad profesora architektúry Miroslava Masáka, na začiatku 90.-tych rokov poradcu prezidenta Václava Havla.

Rozhovor s Petrom Pithartom je komprimátom viacerých stretnutí nad témou Architektúry demokracie v Českej republike. Odkrývanie názorov prvého predsedu Senátu ČR prekvapivo prináša aj mnoho architektonicky zameraných postrehov súčasného stavu politických budov ČR aj politických budov v medzinárodnom kontexte. Rozhovory boli pre moju prácu zásadné a ovplyvnili najmä rozhodnutie opustiť ambíciu navrhovania novej parlamentnej budovy a polemizovať s negatívne prijímanou provizórnosťou budov Českého parlamentu. Prečo vníma PS ako „zavinutú“ a Senát ako „najdlhší parlament na svete“?

Súčasný pohľad na chod senátu a možné nápady na jeho humanizáciu ponúka rozhovor so súčasným predsedom Senátu Milošom Vystrčilom.

Stav súčasného sídla popisujú dvaja aktuálni poslanci. Ich výpovede zachytávajú dojmy po nástupe do funkcie, premýšľanie nad možnými zmenami do budúcnosti, či dobré príklady z praxe z iných štátov. Z ich výpovedí je zrejmá nespokojnosť so súčasným sídlom PS. Dvojznačnosť vystihuje oxymoron: útulný parlament, ktorým sa bývalý poslanec Junek snaží obmäkčiť svoj značne kritický príspevok.

Ďalším získaným textom je rozhovor s pani Hlaváčkovou, súčasnou kurátorkou GHMP, ktorá bola aktérkou nápisu „Česká národní ohrada“, ktorý so svojim bratom a kamarátom napísala na dlhoročné stavebné oplotenie prebiehajúcej rekonštrukcie, keď mala 12 rokov.

Rozhovor so slovenským poslancom ponúka pohľad do útrob domu, ktorý bol postavený pre jednu politickú stranu. „Zanedbaný“ pocit z parlamentu preklápa Martin Dubéci do paralely s politickou reprezentáciou SR.

Vzpomínky účastníka

2018

Je léto 1992. Je po parlamentních volbách. Vznikla nová vládní koalice (ODS, ODA, KDU-ČSL a KDS). Česká národní rada se schází v VII. volebním období na své ustavující schůzi. Jsou zvoleny všechny orgány. Předsednictvo ve složení: Milan Uhde (předseda), Jan Kasal, Karel Ledvinka, Pavel Tollner, Jiří Vlach (místopředsedové), kteří jsou zvoleni také do čela parlamentních komisí.

Já jsem byl zvolen do čela bankovní komise a také do čela komise pro práci kanceláře. Přemýšlíme o tom, co nás čeká v nejbližším období.

My, kteří jsme absolvovali všechna jednání předsednictvech SNR a ČNR (od Vikárky až po Devět skal), tušíme, co bude následovat. Červnové parlamentní volby totiž rozhodly. Na Slovensku zvítězila s převahou HZDS, strana, v jejímž programu bylo docílit rozpad federace. V Čechách zvítězily strany, které se držely hesla — funkční federace, nebo samostatnost. 12. června došlo k jednání vedení koaličních stran, která dala podporu předsedovi ODS Václavu Klausovi k jednání s předsedou HZDS Vladimírem Mečiarem a podporu Václavu Havlovi v jeho opětovné kandidatuře na funkci prezidenta. Zlom v jednání nastal 17. června. Václav Klaus a Vladimír Mečiar se dohodli postavit se do čela republikových vlád, jmenovat provizorní federální vládu a tím definitivně politicky rozhodli o zániku Československa. Václav Havel rezignoval na funkci prezidenta. 22. července jsme v předsednictvu ČNR byli tudíž nuceni přijmout usnesení, které dojedná vznik dvou samostatných států.

Tím bylo rozhodnuto o tom, co nás v nejbližším období čeká. Nejprve ve spolupráci se SNR a FS legislativa spojená se zánikem federace, příprava, projednání a schválení zákonů pro nově vznikající Českou republiku, především příprava, projednání a schválení ústavy a také zajištění prostorů, aby parlament mohl plnit své poslání jako kolektivní hlava státu.

Nejprve k rozdělení Československa

Demokratizace společnosti na počátku devadesátých let se projevila tím, že bylo možno znovu otevřít a vyřešit otázku vztahu mezi Čechy a Slováky. Nakonec se obě reprezentace dohodly na rozdělení státu k 1. 1. 1993. Federální shromáždění a obě národní rady spolupracovaly na podzim 1992 na tvorbě dokumentů, které vedly k právní a ústavní úpravě rozdělení. Základním zákonem byl v tomto směru ústavní zákon o zániku České a Slovenské Federativní Republiky. Ten schválilo federální shromáždění 25. 11. 1992. Podle tohoto zákona se nástupnickými státy staly dva rovnoprávné nové státy — Česká republika a Slovenská republika. Hluboce se klaním před všemi svými kolegy poslanci, jak jsme se vypořádali, přestože mnozí neskrývali své zklamání s tímto politicky nejsložitějším úkolem.

Za ČNR si dovoluji říci s určitou pýchou – tento úkol jsme splnili!

Potom k ústavě

Považuji za veliký dar skutečnost, že jsem se mohl aktivně účastnit přípravy i schvalování Ústavy České republiky. Při tvorbě ústavy jsme měli ohromné štěstí, že drtivá většina těch, kteří se tehdy v ČNR podíleli na její tvorbě, byli příznivci přirozené právní teorie, příznivci používání zdravého rozumu a zastánci opravdové demokracie. Návrh byl na tehdejší poměry, které v zemi panovaly, mimořádně zdařilý. Respektoval společenskou realitu a počítal s možností zabránění možného zneužití politiky. Je pravda, že česká ústava byla přijata v této podobě také díky historické situaci dělení Československa. Je také pravda, že mnoho odpůrců opravdové demokracie a celá řada zastánců politického inženýrství neměla čas ani síly na zastavení přípravných prací, ani na případné „upřesňující úpravy“, ani na zabránění přijetí ústavy. Podle mého názoru, ať si kdo chce, co chce říká, jde o jeden z největších úspěchů polistopadového vývoje.

O kvalitě ústavy nejlépe hovoří fakt, což se vždy později ukázalo, že všichni ti, kteří ji chtěli a stále chtějí upravovat, tak činili nikoliv pro její zlepšení, ale pro zlepšení svých osobních, politických či stranických pozic. Současní mocní chtějí opět ústavu obcházet a zmanipulovat ji i občany. Ústava je naštěstí koncipována tak, aby ztížila politikům vládnutí a nutila je o jednotlivých věcech, které zajímají občany daleko více než politické hrátky včetně hrátek o ústavu, diskutovat a hledat společná řešení. Má-li ústava fungovat – tedy omezovat moc mocných a sloužit občanům, tak by její obsah měl být téměř neměnný.

Prostřednictvím Českého rozhlasu před schvalováním Ústavy ČR v ČNR jsem měl tu čest oslovit poslance. Pro dokreslení tehdejší atmosféry si dovoluji část citovat: ... Naše země — od 1. 1. 1993 Česká republika — si vždy v historii dovedla znovu a znovu dobývat svoji identitu. Ano, nyní je třeba věnovat se identitě českého státu, posílit ji a dodat jí vážnosti. Musíme mít odvahu, abychom v naší zemi upevnili demokracii se vším, co k ní patří. Musíme mít odvahu pěstovat toleranci a porozumění pro druhé. Musíme mít odvahu odmítnout všechno, z čeho dýchá duch svévole, přemrštěná touha po moci a neúcta k názorům druhých. Musíme mít odvahu představit světu evropskou tendenci českého státu — evropskou tendenci Čechů. Tendenci dávnou, několik staletí starou. Musíme mít odvahu se na tuto tendenci, 74 let přerušenou tendencí Československa, znovu napojit. Musíme mít odvahu říci, že v politice jsou také věci, na které nemůžeme být hrdí. Ale nesmíme přestat dávat pozor na to, abychom z pohodlnosti či jiné lidské slabosti nepřijali nespravedlnost. Vyzývám vás, vážení kolegové, abyste hlasovali pro předloženou ústavu. ...

Dne 16. prosince 1992 jsme v ČNR schválili Ústavu ČR. Podle této ústavy pokračovali poslanci ČNR ve výkonu svých zákonodárných funkcí. Stali se poslanci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Právní řád bývalé federace se stal právním řádem nového státu — České republiky. ČR přebírala práva a závazky, které vyplývaly z mezinárodního práva a vázaly bývalý stát — Československo.

Za ČNR si dovoluji říci s určitou pýchou – i tento úkol jsme splnili!

A nyní mi zbývá popsat další z úkolů, který před námi v létě 1992 stál. Z Ústavy ČR pro nás vyplynul úkol sřežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní a hmotné a duchovní bohatství. Z toho vyplynulo zajistit pro parlamentní práci důstojné prostředí reprezentující nejvyšší politický kolektivní orgán České republiky.

V roce 1992 byla Česká národní rada postavena před další rozhodnutí. Politický vývoj rozhodl, že končí Československo, vznikají dva státy – ČR a SR. Tím byly sečteny dny trvání federálního shromáždění. Jedním ze základních rozhodnutí byla volba trvalého sídla českého parlamentu. Nabízelo se několik možností. Zůstat ve stávajících prostorách, nebo se přemístit do budovy užívané federálním shromážděním, nebo použít jinou státní budovu, nebo postavit jiný, úplně nový parlamentní areál.

V popisu situace tehdejší doby nevycházím jen ze svých vzpomínek, to bych si nedovolil. Především vycházím ze zápisů komise ČNR pro práci kanceláře, v jejímž čele jsem měl tu čest být. Museli jsme se seznámit s historií budov a zařízení, poté jsme museli posuzovat všechny aspekty práce poslanců a zaměstnanců kanceláře a poté jsme museli pro plénum ČNR připravit příslušný zákon. A pozor — v šibeničním termínu dvou měsíců. Nejprve jsme však museli připravit podklady k politickému rozhodnutí sněmovny, od kterého se potom odvíjelo vše ostatní.

Zjistili jsme, že myšlenka na stavbu definitivní parlamentní budovy totiž provází celé novodobé dějiny. Od vzniku Československa v roce 1918 sídlil parlament vždy v prostorách původně sloužících jinému

účelu a přes různé, většinou nahodilé pokusy, byla vždy myšlenka na výstavbu nové budovy parlamentu zamítnuta. Vzhledem k tempu současných politických změn po listopadu 1989 a časové tísně byla idea novostavby nebo použití jiné státní budovy naprosto nereálná. Komise doporučila a ČNR rozhodla omezit výběr na zbývající možnosti.

Přes polemiku, která tuto alternativu doprovázela, dopadlo negativně i odmítnutí přemístit parlament do budovy federálního shromáždění. Budovy moderní, vybavené špičkovou technikou a stavěné pro provoz zákonodárného sboru. Bylo veřejným tajemstvím, že tato spleená parlamentní budova, stavěná pro komunistický parlament s nadřazeným „jevištěm“ pro nomenklaturní kádry, budila již od dostavění odpor a kritiku. Navíc to vyvolávalo u poslanců ČNR nepřijemné, téměř ostentativní pocity z jednání federálního shromáždění. Z tohoto pohledu je zřejmé, že sídlo parlamentu bylo vybráno především s ohledem na kulturní a historické tradice.

Historie jedné z nejstarších parlamentních budov v Evropě se totiž začala psát již na konci 17. a začátku 18. století. Kolem roku 1720 vyrostl hraběcí palác rodiny Thunů. Právě tento palác se v roce 1800 stal sídlem sněmu českých stavů. V roce 1918 se v historické sněmovní síni sešli zástupci lidu, aby sesadili habsburský rod z českého trůnu a krátce po porážce Rakousko-Uherska v první světové válce vyhlásili Československo. Po federaci v roce 1968 byla budova odevzdána zákonodárné České národní radě. Takže kde jinde by tedy měl sídlit parlament.

Komise ale také musela řešit, v jakých prostorách a s jakým vybavením bude možná komplexní parlamentní práce. S přihlédnutím k tomu komise doporučila rozšířit areál parlamentu o další sousední budovy. Nemluvě o tom, že zájemců o koupi těchto objektů především od zahraničních subjektů a jejich přestavbu na lukrativní hotelové komplexy stále přibývalo, chtěli jsme zachránit tyto budovy a ponechat jim jejich nenahraditelný *genius loci*. Proto komise doporučila a připravila příslušný zákon, který vedení ČNR odsouhlasilo a následně předalo ke schválení plénu ČNR.

Zákon č. 465/92 Sb. nestvrdil pouze jako sídlo parlamentu dosavadní areál České národní rady, ale prohlásil jako svoje sídlo i sousední blok domů a paláců směrem k Malostranskému náměstí a osm dříve samostatných objektů směrem k Valdštejnskému náměstí. Později v roce 1994 byl dále přiřčeněn dům čp. 1 – dřívější jezuitské gymnázium.

Následovala další činnost komise — tedy připravit rekonstrukci, zajistit zpracování projektové dokumentace a následně zajistit vlastní rekonstrukci. Naše požadavky nebyly jen o kvalitních pracích, o vynikajícím řemesle, ale také o tom zachovat pro budoucí generace skvělá díla našich předků. Dalším naším požadavkem bylo otevřít parlament veřejnosti, zpřístupnit významnou část budov především v parteru veřejnosti, zjednodušit pro občany možnost přímého styku s poslanci, stejně jako jsme se o to snažili s Václavem Havlem na Pražském hradě. Že se to nakonec neuskutečnilo a z parlamentu se stala téměř nedobytná pevnost je bohužel jen a jen na našich následovcích. Oni se totiž obyčejně bojí občanů. Pro ně je totiž na prvním místě zachovat si moc a chtějí, aby jim po dobu čtyřletého mandátu nikdo do tzv. velké politiky nemluvil. Měli by se stydět!

Při této příležitosti si dovoluji poděkovat všem členům komise pro práci kanceláře za fantastický přístup, za zájem, za zodpovědnost. Všem kolegům-poslancům ČNR za podporu.

Do užívání byl areál Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky předán v září 1996. Jsem přesvědčen, že naše doporučení a následné schválení ČNR bylo správné.

Za ČNR si dovoluji s určitou pýchou říci, že i tento úkol jsme splnili!

Závěrem této kapitoly chci připomenout, že jsme sice splnili v roce 1996 své hlavní úkoly, ale přeměnou ČNR ve sněmovnu parlamentu před námi stálo to nejdůležitější — pokračovat v transformaci České republiky a převést ji od totality k normální demokratické společnosti. To znamenalo vrátit se v parlamentu ke každodenní parlamentní práci.

Ale to už záleží jen a jen na nás.

V roce 1996 se nám konečně podařilo, nyní již v poslanecké sněmovně, prosadit naplnění ústavy a ustavit horní komoru parlamentu — senát. Pro komisi pro práci sněmovny to znamenalo nesnadný úkol — zajistit důstojné prostory pro senát. Ze zkušeností, které jsme získali při rekonstrukci malostranských paláců pro poslaneckou sněmovnu, a abychom současně pomohli revitalizaci této části Malé Strany a respektu ke stavbě samotné, jsme jednoznačně doporučili sněmovně přidělit senátu Valdštejnský palác. Byli jsme si vědomi toho, jak palác vznikl. S osobou stavebníka paláce — Albrechta z Valdštejna to nebylo jednoduché. Vždyť se zpronevěřil samému císaři a byl nakonec z jeho příkazu zavražděn. Na druhé straně ale víme, že stavba měla sloužit především k vlastní reprezentaci rodu, ale přestože dával přednost válečnému řemeslu a politice, o kvalitě stavby nakonec rozhodoval jeho vztah k umění. Pozval nejlepší architekty, stavitele, ale i špičkové řemeslníky a vytvořil v Praze jedinečný stavební komplex, cenný svým uměleckým novátorstvím, jež zahajuje slavnou epochu českého baroka. Pro areál bylo velkým štěstím, že palác užívala rodina Valdštejnů až do roku 1948, kdy byl znárodněn. Poté sloužil palác různým státním institucím, takže ani tehdy nedošlo k drastickým úpravám, jako se stalo s mnohými zestátněnými objekty. Kde jinde by měl sídlit senát! Sněmovna v roce 1996 rozhodla přidělit Valdštejnský palác senátu a rozhodla ho opravit a upravit pro účely senátního jednání a provozu. Následovala další práce komise — tedy připravit rekonstrukci, zajistit projektovou dokumentaci i vlastní realizaci všech prací. Uskutečněním rekonstrukce sídel Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky není jen opatřením k zajištění práce parlamentu, ale i významným počinem zachrany kulturního bohatství národa, které představuje pražská památková rezervace i preambule nejvyššího zákona země — Ústava ČR.

Za komisi pro práci kanceláře si dovoluji s určitou pýchou říci, že i tento úkol byl splněn!

Po rekonstrukci budov pro český parlament se dostalo české stát-nosti — hlavě českého státu a zákonodárnému sboru České republiky — důstojného stánku, který je schopen uspokojit základní potřeby českého parlamentu a nejvyššího českého státního úřadu. Navíc se tak děje na místě, kudy šel život, od doby, kdy vznikl přemyslovský Pražský hrad. Příští pokolení posoudí kvalitu rozhodnutí ČNR a Poslanecké sněmovny Parlamentu o sídle parlamentu těsně po znovunabytí svobody po 17. listopadu 1989. Posoudí také zdařilost celého díla, které by se mělo stát, jako je Národní divadlo chrámem české kultury, chrámem české státnosti.

Ve Vysokém Mýtě
19. listopadu 2018

Sprádání plánů

2018

Prof. Ing. arch. Miroslav Masák (1932)

architekt, vysokoškolský profesor a bývalý poradca prezidenta Václava Havla. V roku 1968 spoluzaložil Sdružení inženýrů a architektů v Liberci (SIAL), vďakaa nemu mohol taktiež založiť a viesť vo svojej dobe, ale i dodnes unikátnu tzv. Školku — samostatný ateliér čerstvých absolventov — architektov.

V novembri 1989 se angažoval v koordinačnom centre Občanskeho fóra, čo ho viedlo v januári 1990 ku vymenovaniu odborným poradcom prezidenta ČSFR. Zároveň bol poverený koncipovaním ďalšieho rozvoja Pražského hradu. V roku 1999 bol vymenovný profesorem na VUT v Brne v oboru architektúra.

Pokud bych měl i já přispět k chystané brožurce o historii a perspektivě sídla Parlamentu České republiky, potom jen připomínkou polistopadové atmosféry a krátkou epizodou jednání s představiteli parlamentu o jeho budoucím sídle. Byl to jeden z úkolů poradce prezidenta Václava Havla. Prezident byl znám svým zájmem o architekturu a také starostí o novou perspektivu metropole. Létali jsme spolu helikoptérou nad Prahou a sprádali jsme plány o vhodné proměně města v centrum evropské vzdělanosti a kultury.

Nebyli jsme sami. Už v březnu 1991 proběhla významná konference Budoucnost historického města za účasti předních filozofů, historiků i architektů. Připravili ji pánové Miroslav Baše, Petr Kratochvíl a Josef Polišenský. Jednání představila názory Jacquese Derridy, Antoine Grumbacha, Oriola Bohigase, Heina Strubena, Michela Parenta a dalších na budoucí rozvoj metropole. Umožnila i srovnání podmínek a příležitostí Prahy s evropskými městy — s Paříží, Římem, Amsterdamem i Barcelonou a připomněla nezbytnost nového strukturálního plánu včetně úvah o umístění dominantních budov. V květnu a červnu následoval měsíční workshop architektů za účasti tří českých kolektivů — z Prahy Jana Sedláka, z Brna Aleše Buriana a z Liberce Petra Dvořáka a pěti zahraničních — Jeana Nouvela z Francie, Markka Komonena z Finska, Vojteha Ravnikara z tehdejší Jugoslávie, Ricarda Bofilla ze Španělska a Vittoria Gregotiho z Itálie. I z průběhu a závěrů workshopu byla zřejmá důležitost umístění reprezentativních budov státní správy, kultury a školství.

V našich úvahách o dominantních stavbách nové Prahy nechyběla představa evropské univerzity a univerzitního kampusu na Strahově, nové koncertní síně, muzea architektury a nové vědecké knihovny a nechyběly ani úvahy o koncentraci vládních budov a o novém provozu Parlamentu Československé republiky. Troufli jsme si tehdy přednést návrh inspirovaný příkladem Vídně a St. Pöltenu, představu o koncentraci správních budov v okupačními vojsky opuštěných Milovicích. S tím jsme ovšem narazili. Další vhodnou lokalitou byl — podle našeho názoru — východní okraj Letenských sadů a Letenské pláně. Věděli jsme, že už od vzniku Československé republiky se hledala vhodná místa pro poslaneckou sněmovnu a senát. I to, že v první soutěži z roku 1928 byla zvoleným stave-nišťem právě Letenská pláň. Také druhá soutěž po válce, v roce 1947, počítala s Letenskou plání, ale Národní shromáždění nakonec obsadilo budovu dnešního ministerstva dopravy. Třetí soutěž v roce 1966 už s volnou lokalitou nepočítala, parlament chystal přestavbu Pražské burzy, kterou po válce krátce užíval. Prestižní soutěže se zúčastnili snad všichni významní architekti, vyhrál Karel Prager s Jiřím Kadeřábkem a Jiřím Albrechtem.

V zajímavé transformaci původní budovy probíhal provoz Národního shromáždění do roku 1992. Musím připomenout, že Václav Havel patřil k těm, kteří do Pragerovy budovy chodili neradi, i jemu vadila chladnost až ponurost vnitřního prostředí. V roce 1992 přispělo očekávané rozdělení republiky i k obnoveným úvahám o stavbě nové budovy parlamentu.

Vracím se k naší představě o uspořádání Letenské pláně. Předpokládali jsme, že ke shromážděním a demonstracím jsou tradicí předurčeny prostory Václavského a Staroměstského náměstí a že vojenské přehlídky už nebudou tak časté. Zdálo se nám, že celá pláň by se mohla postupně proměnit v centrální park s několika, svým provozem vhodnými, budovami. V té době jsme konzultovali nabídku stavby nového koncertního domu od japonských představitelů a vážně se zvažovala i realizace samostatné budovy muzea architektury. Obě stavby mohly uzavírat západní okraj Letenské pláně. Na východní straně pláň končila (a končí) nepřiliš pohlednou fasádou kachlíkové budovy ministerstva vnitra. Atmosféru místa, jeho důstojnost i estetický dojem mohla zlepšit nová architektura parlamentu. S naším návrhem pověření úředníci obou komor

souhlasili, proběhlo několik jednání, zrodily se první situační skici, ale změny politické situace a nástup primátora Milana Kondra a premiéra Václava Klause reálnost záměru mařily. Na čí popud padlo rozhodnutí o úpravě a využití řady malostranských paláců, nevím, v té době jsme už v politických funkcích nebyli. Poslanecká sněmovna se v roce 1996 nastěhovala do upraveného Thunovské-ho, Šternberského, Smiřického paláce a dalších budov a senát do Valdštejnského, Kolovratského a Malého Fürstenberského paláce, ve kterých jsou dodnes.

(Perlička — mimo příspěvek. Po ukončení své prezidentské funkce se Václav Havel k myšlence proměny Letenských sadů a Letenské pláně vrátil. Pozval Jana Kaplického, mne a Bořka Šípka a ve čtyřech jsme připravovali koncepci nové funkce a nové formy místa. Chtěli jsme vystrnadit Spartu do Letňan, chtěli jsme pláň proměnit v ten dříve zvažovaný Centrální park a propojit ho se Stromovkou. Na budovu parlamentu — omlouvám se — jsme si při tom už nevzpomněli. Jestli pánové nahoře v projektování pokračují, zatím nevím.)

M. M.

Stát, politika, prostor

2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

19.10.2018

V našej publikácii si kladieme otázku o vzťahu architektúry a politiky, okrem iného vyvstala otázka, či architektúra dokáže byť symbolom demokracie. Z viacerých textov vyplýva širšie spektrum odpovedí — demokracia sa odohráva nielen v štátnych inštitúciách, ale i na uliciach, námestiach, vo verejných a kultúrnych priestoroch, ale tiež za jedálenským stolom každej rodiny. Ktoré stavby vnímate Vy ako symboly štátnej moci, strážcov demokracie?

Soudy jsou možná nejsrozumitelnějším symbolem státní moci — spíše než parlament. K soudu jsou předvoláváni provinivší se lidé, nikoli do parlamentu. Rozsáhlá výstavba okresních a krajských soudů po převratu je pozitivní změnou — často jsou prosklené, otevřené do světa. Jakoby průhledné. I tak jsou pořád největší soudní budovou v Praze kasárna na Smíchově. Ale je to obrat k lepšímu.

Před palácem Nejvyššího soudu belgického království v Bruselu se člověk cítí jako myšička před obrovským kocourem. Sloupořadí na průčelí budí dojem mohutné pevnosti, starověkého chrámu. Široké, vysoké schodiště, nad nimi velikánské, několikeré dveře, spíše vysoká vrata do prostor, ve kterých se má občanek jen a jen bát. Chvět se před zákonem. Anebo cítit úctu, respekt? Asi obojí.

V Praze se už dlouho soudí na Ovocném trhu — než se postavil soud a „prokuratura“ na Pankráci. Úzké chodby, pocit stísněnosti. Tam by zřejmě čekalo přelíčení na občana Franze Kafku, kdyby jako vizionář neumístil svůj soud nad Josefem K. kamsi na půdu.

Máte víziu ideálního parlamentu?

Parlament by měl být podle mne co možná nejvíc prostorný, světlý, ba průsvitný. Na volném prostranství. Podařilo se to v SRN, a to i z toho důvodu, že bombardování vytvořilo spoustu proluk, takže místa je v Berlíně dost. Původně temný a nacisty v roce 1933 zapálený Reichstag zázračně přežil bombardování a dnes je tím nejlepším, co jsem kde ve světě viděl.

Američané zvolili jeden model antikizujícího Kongresu s kopulí. Má to něco do sebe: všichni poznají, že je to parlament.

Nejhorší je z tohoto hlediska Duma v Ruské federaci: velký barák mezi baráky v řadě na ulici.

Téma stavieb politickej reprezentácie ČR sa zlieva v spojených nádobách architektúry a politiky. Zdá sa, že v Prahe je viacero výnimiek, kde sa táto väzba vytráca. Napríklad Pražský hrad, sídlo prezidenta, svojou dominanciou už dávno nekorešponduje s legislatívnymi právomocami prezidenta a jeho rozsiahly areál a monumentálnosť v rámci mesta neodpovedá postaveniu hlavy štátu. Taktiež by sme mohli polemizovať o oboch komorách parlamentu sídliacich v budovách, ktoré sa na tento účel museli zrekonštruovať a ich symbolika je preto do veľkej miery prispôsobená stavbám s pôvodne iným účelom. Ako vnímate ďalšie stavby, ktoré by mali byť „sídlami štátu“ a mali by mať istú „ikonickosť“?

Sněmovna se skoro krčí na svahu pod Hradem, ale je to odedávna český sněm. Nevešla se: roztahuje se po okolí, zabírá byty a jiné veřejné budovy. Například bývalé místodržitelství. Senát je naopak — po Pražském hradu — druhou nejrozsáhlejší palácovou stavbou ve městě (Hrad je zase největší zástavbou sídla hlavy státu — na celém světě!). Tak to také Valdštejn myslel: jako výzvu Hradu, sídlu císařů — kolik jich tam ale vskutku žilo, vládlo odtud? To ať spočítá historik — Hrad byl často prázdný a v jeho prázdných komnatách se proháněl vítr. Češi tím trpěli o to víc, oč byl Hrad impozantnější. Ale moc byla jinde, většinou ve Vídni. Masaryk to pochopil a začal Hrad velkoryse, přitom elegantně „dostavovat“. Odvaha povolat si na to cizince Plečnika je jedním z jeho nejdůležitějších a nejlepších rozhodnutí.

A co dál? Vláda, ministerstva? Vláda se v roce 1942 (po devastující „domovní prohlídce“ Kolovratského paláce v den zatčení předsedy protektorátní vlády generála Eliáše) přestěhovala do Strakovky, „útluku pro zchudlé šlechtické synky“ (sic!), vlastně studentské koleje, což byl velkorysý mecenášský čin hraběte Jana Petra Straky z Nedabylic. Do té doby sídlila „ministrská rada“ (dnes předsednictvo vlády) v Kolovratském paláci ve Valdštejnské ulici.

Ministerstva vybudjela za první Československé republiky. Ano, byla to vláda stran, strany byly bohaté, často zkorumpované, mohly si pro „své“ vysezené resorty postavit impozantní budovy na nábřeží Vltavy (agrárníci ministerstvo zemědělství, národní socialisté do-pravy..., průmyslu..., zdravotnictví). Je to ale i svědectví sebevědomí mladé republiky.

Často si kladiem otázku, čo tvorí tzv. češství, čo je typické pre túto krajinu a jej obyvateľov, čo Českú republiku charakterizuje. Pripadá mi, že to môže byť kľúč k pochopeniu viacerých fenoménov i v architektúre. Český parlament vystriedal rôzne budovy, no dodnes nesídlí v budove, ktorá by bola ako parlament postavená. Je toto architektonické provizórium zrkadlom politiky, spoločnosti, „češství“ atd.?

Praha je holt stísněná. Párkrát vyhořela, ale války ji neponičily. Nevznikly větší proluky. Vídeň a Budapešť si stavěly své státní budovy jako symboly velikosti rakousko-uherské říše a obrovského království uherského. Mohutný Dunaj — a Vltava — srozumitelné prostředí pro tři středoevropské státy. Našinec když ty impozantní palácové stavby ve volném prostoru pozoruje, má smíšené pocity: malosti domácích poměrů, ale zároveň instinktivní nechuť k takovému megalomanství. Nemyslím, že našinec závidí. Jen si intenzivně uvědomuje, jak jsme malí (útěchu má ale po ruce: „malé, ale naše“). Pro stát jsme po poslední válce museli zabírat kláštery, kasárna, burzy... Co kdyby nebylo poválečného utlačování církví? Vypuzení kapitalismu? Kam by se stát vrtnul? StB sídlila v klášteře křižovníků s červenou hvězdou na vltavském břehu, také v zánovních studentských kolejích v Dejvicích...

Jako by tu nebylo místo pro sebevědomé, suverénní vládnutí, ale ani pro opozici, pro lid před parlamentem. Ve dnech po Mnichově 1938 se demonstrovalo před Rudolfinem, volalo se: „Dejte nám zbraně, dali jsme si na ně!“ Bylo to tehdy jaksi optimální, srozumitelné rozložení sil v prostoru, ale k ničemu to tenkrát nebylo; už bylo rozhodnuto.

Pravidlo o povinné vzdálenosti pro demonstranty tu nemá praktický smysl; jedinkrát se těch 100 metrů měřilo: v prosinci 1989 před Federálním shromážděním, když poslanci KSČ hrozili opuštěním svých lavic (= neusnášenischopný parlament; studenti tenkrát „protestovali“ tím, že poslance ve špalírech vítali chlebem a solí: buďte hodní, my jsme také hodní...). Paradoxní protest! V Senátu je pro veřejnost vyhrazeno několik krátkých lavic. Však tam také skoro nikdy nikdo není — leda školní třídy a výpravy turistů — seniorů.

V posledných rokoch pribudlo v uliciach množstvo demonštrácií, protestov často však samotné stavby a politici v nich boli „mrtví brouci“, ktorí sa s aktivistami fyzicky nestretli zočivoči. Často to neumožňuje architektúra a urbanizmus týchto stavieb. Súčasný parlament nemá námestie, na ktorom by nejaká demonštrácia mohla prebehnúť (z Malostranského námestia je do budov parlamentu vedľajší vstup, hlavný vstup do Poslaneckej snemovny je z pomerne úzkej ulice Sněmovní, do Senátu je vstup z Valdštejnského námestia, ktoré funguje ako parkovisko). Vnímate, že architektúra má vplyv aj na otvorenosť inštitúcií samotných, na komunikáciu s verejnosťou? Čo Vám v súčasných priestoroch parlamentných budov chýba?

Například lobbying. Ten opravdu vyžaduje — chodby. Jako v kongresových budovách amerických států — široké chodby, schodiště... A tam

se tlačí lidé, hledají svého poslance, aby mu připomněli, zdůraznili... Viděl jsem to na vlastní oči: byl to chaos, ale demokracie je také chaos... Ve Washingtonu mají kongresmani tři až 15 kanceláří (podle toho, jak jsou bohatí). Jsou spojeny podzemními chodbami s hlavní budovou Kongresu. Lidé chodí lobbovat i do těch kanceláří. Kdo to u nás z poslanců a senátorů má? Tam by se nevešla ani sekretářka. Obojí nám vlastně vyhovuje: prostor pro imponující „suverénnost“ i pro demokratickou, občanskou opozici. Jsme vlastně vždycky „proti státu“ — takový „difúzní anarchismus“, tedy ne ten divoký, demonstrující, spíše takový tiše reptající, nevěřící... Ať se stát (erár) neroztahuje! Za naše peníze! Nás, daňových poplatníků! Ano, našinci jsou spíše než občané daňoví poplatníci: tj. ti, kteří státu stále vyčítají, že žije z jejich peněz. Místo toho, aby se dokázali zorganizovat jako opozice. A mocenské poměry ve státě změnili.

Myslíte, že občania a politici majú záujem otvoriť diskusiu o architektúre politických inštitúcií, o vládnej štvrti, o tom, ako má vyzerať srdce — zasadacia sála týchto budov? Verejnosť býva znechutená z väčších investícií štátneho rozpočtu do reprezentácie štátu, bez ktorých by sa akákoľvek novostavba politickej inštitúcie neobišla. Navyše hrozí, že tento typ stavby by sa veľmi ľahko mohol spájať v očiach občianskej spoločnosti s konkrétnym politikom.

Každá iniciativa něco pro stát postavit se nejspíše setká s nesouhlasem. Neplatí to pro jakékoli úřady, soudy..., platí to pro „velký“ stát. Vládní čtvrt tu nikdy nebude. A je to dobře.

Vynikající byl nápad polistopadových vlád umístit všechny vrcholové soudní (nebo kvazisoudní) instituce do Brna. Vítám návrh STAN vymístit některé „ústřední“ instituce mimo Prahu — to je to, co centralistické Čechy (ČR) potřebují! Ne stavět pro stát v husté Praze!

Jak máme pak mít „půlkulatý parlament“? Kam by se vešel? Ten by chtěl nejméně dvojnásobný prostor, světlo (Bundestag!)... I prostory pro jednotlivé výbory jsou v Berlíně obrovské, jednací stoly důsledně kulaté... Klidně pro třicet, možná i víc lidí! (Největší stůl jsem kdy viděl v Ceaușeskově megapaláci v Bukurešti — ten byl alespoň pro stovku lidí. Prostě románská velkorysost i v diktatuře, ba právě v diktatuře.) Dokonalé ozvučení je v tom Bundestagu. Ano, v Německu se vskutku museli přestěhovat z milého, malého, staro-světského Bonnu do vybombardovaného Berlína, kde byl prostor a, jako zázrakem, stojící Říšský sněm, jehož požárem byl posvěcen nástup nacismu! Paradox všech paradoxů! Ale i v tom Bonnu bylo kancléřství jakoby celé ze skla.

Ako vnímate súčasné postavenie budovy parlamentu v rámci Prahy? Častá je kritika jeho labyrintných chodieb, poslanci sa v priestoroch často strácajú. Ako by ste sa postavili k presťahovaniu alebo k novej budove?

Praha je prostě stísněná. Chodby sněmovny jsou hluboké, zakroucené, každý tam dlouho bloudí. Českému sněmu se prý říkalo „na Pětikostelním“. Jedno z nejmenších náměstí ve městě, křivé, nakloněné z kopce... Dovedeme si představit demonstrace tam? Ostatně nebylo by to oněch 100 metrů... Nevím ale, jestli bych chtěl sněmovnu přestěhovat: jako konzervativec si příliš cením tradice. Ale vím, že většina lidí u nás to o starém sněmu ani neví. Tak jaká tradice, když se o ní neví...

Často sme spolu hovorili o srdci politických budov, o zasadacích sálach, ohniskách rokovaní, naakumulovanej energii v miestnosti, kde vznikajú zásadné rozhodnutia štátov. Ich symbolika, typológia usporiadania, výzdoba, pohodlnosť kresiel... Všetko hrá svoju úlohu v rozhodnutiach, na ktorých architektúra participuje. Ako ideálny tvar zasadacích sál v demokratických štátoch bol určený polkruh — symbolicky je každý rovnako ďaleko od stredu a každý má dobrý prehľad o ostatných.

Naopak v autoritatívnych štátoch sa používa usporiadanie tzv. triedy, teda že líder, autorita riadi všetkých sám spredu, z pozície toho, ktorý to vie najlepšie. Český parlament je akýsi trojtrakt lavíc za sebou, zdalo by sa, že je to niečo medzi tým. Senát je na tom snád’ ešte horšie, je to dlhá linka bez akéhokoľvek nonverbálneho kontaktu senátorov medzi sebou.

Půlkulatost: sněmovna je živý organismus: jsou zákonodárným tělesem, jen když žije jako sebevnímající se celek, organismus. Jako veliké, složité zvíře. Neustále se reflektuje: pozoruje své nejen verbální chování. Debatuje proto, aby jednotlivci, kteří pak budou hlasovat, mohli si — v čase i sociálním prostoru — utvářet názor, tedy i měnit jej během rozpravy. Reagují nejen na to, co slyší, ale i na to, co vidí. Pozorují ty ostatní. Jak se tváří, jestli vůbec poslouchají, kdy jsou soustředění a kdy je to nezajímá a jsou rozptýlení, kdy jsou lhostejní, rozčilení..., jak si počínají opinion leadeři (v každé kauze to může být někdo jiný) jednotlivých politických klubů. K tomu všemu se musejí vidět. Proto půlkruh: spravedlivě všichni stejně daleko od řečniště. I řečník reaguje na to, co vidí, nejen slyší.

Senát byl nejdříve v hlavním sále na tribunách sbitých z prken a po-tažených látkou. Pak se přestěhoval do stáje pro 37 koní. Ještě je tam pár úvazišť. Koně byly kdysi ukázkou bohatství (jako donedávna autáky). Tam, do stájí, se vodili hosté, aby obdivovali bohatství ma-jitele paláce. Dnes jsou tam senátoři, také v řadě, tvářemi ovšem ke zdi, okna nad nimi. Ráno jdete na schůzi, je sucho, večer vyle-zete rozlámaná, je zasněženo a vy to vůbec netušíte. Jako v kobce. V konzervě. Pak přišla povodeň a stáj („nejdelší senát na světě“, jak jsem se ironicky chlubil před zahraničními kolegy) byla zato-pena do dvou, tří desítek centimetrů. Všechno zařízení se muselo demontovat a nahradit novým. Zase se postavily dřevěné tribuny v hlavním sále. Byl jsem překvapen, jak Senát jako celek zase ožil! Viděli jsme si do tváří (skoro: půlkruh to nebyl). Viděli jsme, jak se rojí, vrtí či spí opozice, jak naši spojenci... Je to přece osvědčený princip amfiteátrů. Je v tom i cosi jako spravedlnost: tatáž vzdálenost od středu, řečniště, pro každý klub.

V britském parlamentu je jasné, že vznikl většinovým volebním sys-témem: tedy dvě strany, sedí proti sobě. Ti vládní a ti opoziční (dnes už to není tak docela pravda; stran, které se dnes dostanou do Dolní sněmovny, může být i víc, ale ty dvě jsou pořád ty rozhodující: labouristé a konzervativci). Mimořádně důležitá je i vzdálenost od středu: vzadu sedí nováčci, zatím nevýznamní poslanci. Vpředu se tísní — předáci. Koukám teď zrovna na to, jak nepohodlně se tam sedí: ti předáci sedí tak, že když má jeden lokty vpředu, sousedi musejí mít lokty vzadu. Jinak by se nevešli. Prostě tlačenice vpředu! Žádný pultík na papíry před sebou, místo pro notebook! Tím spí-še se tam hlasitě reaguje: ritualizovanými výkřiky, povstáváním, bučením... Tento parlament nejspíše vystihuje to moje přirovnání ke zvířeti: velkému, rozlehlému...

Pravolevost: když svolal Ludvík XVI. po 175 letech generální stavy do Versailles, posedali si poslanci podle vztahu k trůnu. Nalevo si sedli stoupenci změn, tedy rovnosti, napravo stoupenci starých pořádků, a tedy hierarchie. Snad — prý — to byla náhoda. Že si mohli sednout i obráceně. Žádné pravidlo přece neexistovalo — když nezasedali skoro dvě stě let! Ale už se to vžilo a někteří lidé si myslí, že ta

pravolevost má nějakou hlubší příčinu (nalevo je srdce, tedy my levičáci jsme ti lepší...). Dnes, když se po volbách dohaduje zasedací pořádek, vedou se často tvrdé spory: jak budou kluby sedět vedle sebe, který je víc a který míň nalevo... Je to velmi důležité! Čitelné!

Parlament je i divadlo, scéna. Mělo by být! Někdy jako zvíře! Divadlo! Živoucí kolbiště, které by mělo být co možná čitelné, srozumitelné. Mělo by komunikovat s vnějším světem, ale především uvnitř, samo se sebou. Mluvit i „neverbální řečí“. Třeba: šklebit se, vrtět hlavou, smát se, pokyvvovat na souhlas, spát, klikat na počítač...

Dneska je ovšem leccos jinak: poslanci během rozpravy poslouchají jeden druhého ve svých kancelářích... To není dobře, ale nedá se to zakázat. Poslanec je „přítomen“ ve sněmovně, i když není celý den vidět. Stačí se přihlásit na hlasovacím zařízení. Ale pak musí přijít chvíle závěrečných řečí a — hlasování. To neznamená jed-nou zdvihnout ruku, hlasuje se někdy velmi, velmi dlouho — třeba o pozměňujících návrzích... Ostatně i poloprázdný sál cosi důleži-tého symbolizuje.

Věřím, že tvar a podoba jednacího sálu jsou a budou i nadále důležité.

Čo podľa Vás vystihuje a spája súčasný stav sídel politických inšti-túcií?

Převládá u mne pocit provizoria: stěhování institucí, zapomenutí, kde kdy byly... Jako kdyby tyto instituce byly čímsi jen nahodilým... Tu tam, tu zase onde. Třeba ta naše sněmovna! Dnes ji najdete na svahu hradčanské skály jakoby na konci bludiště — a pak ještě zabloudíte uvnitř... Je jaksi zavinutá. Snad jen ten Hrad, ale ten byl zase tolikrát prázdný jako vyschlá mušle na břehu moře: čeká, až do ní někdo vleze, pardon, nastěhuje se...

Institucím našeho státu chybí trvalost a samozřejmost, a ta pak chybí i jejím sídlům. Česká vláda, které jsem předsedal, „bydlela“ v řadovém domě v ulici v rušném středu města, byť v pozoruhodném funkcionalistickém paláci (kdysi patřil, tuším, Pražské železářské společnosti) v Lazarské ulici; lidé šli kolem a nikdo netušil, že tam za dveřmi je vláda...

Když všechno dobře funguje, nevádí to a odpovídá to onomu čes-kému „difuznímu anarchismu“. Když by ale bylo hůř nebo zle, bylo by třeba vědět: tady je náš stát, pojďme k němu...

Rádce, strážce, ochránce

2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

19. 12. 2024

Dobrý den pán Vystrčil, téma stavieb politickej reprezentácie ČR sa prelieva v spojených nádobách architektúry a politiky. V ČR som vysledovala všeobecnú tendenciu sa pri výbere sídel politickej moci prikláňať k budovám, ktoré sú historicky významné, vizuálne „staré“ alebo svojou estetikou (neo)historické a touto vlastnosťou obhajovať ich význam a kvalitu. Argumentom je často, že takto sídla politickej moci architektonicky podporujú kontinuitu, historický príbeh štátnosti a minulosť štátu. Často ide však o dispozične, technicky a organizáciou nevyhovujúce stavby.

Myslím, že je dobre, pokud sídla politických institucí vycházejí z tradice a posilují důstojnost. Pokud se podaří tyto instituce umístit do historických budov, dochází i k praktickému využití této budovy, která by jinak byla prázdná. Stát většinou ani jiné budovy nevlastní, takže je to důsledek hlavně pragmatického uvažování.

Důstojnost, praktické využití a tradice. To jsou pro mě tři hodnoty, které společně vnímám jako podstatné.

Ale myslím, že to nelze říci úplně obecně, u krajů je tomu jinak, tam je vidět, že kraje si postavili budovy nové, pokud byla možnost tak „na zelené louce“. Máte k tomu nějaký průzkum, je to statisticky dokázáno ta tendence o které mluvíte?

Z môjho prieskumu to pri krajoch nieje významné odlišné. Väčšina krajských budov sídli taktiež v rekonštrukciách — adaptácia pivovaru (Královéhradecký kraj), kasárni (kraj Vysočina, Karlovarský kraj), škôl (Pardubický), výskumného strediska (Liberecký kraj), či firemnej Batovej budovy (Zlínsky kraj) a mohli by sme pokračovať.

Ale například kraj Vysočina si postavil nedávno novostavbu (pozn. budova E kolaudovaná v roce 2023, autorem je Artprojekt Jihlava). Vedle, správně jak říkáte, zrekonstruovaných kasáren. Ale je to skutečně proto, že je to politicky nejjednodušší obhajitelné re-konstruovat budovy, které již stát vlastní. Primárně jsou tato sídla volena z pragmatických a vlastnických důvodů. To, že jsou to budovy historické, to prostě tak je, to z toho jen vyplynulo. Moje zkušenost je, že historické budovy byly mnoha institucím přisouzeny a nebylo jiné možnosti než se s tím smířit. Ne, že by toto řešení bylo vyhledáváno.

Ja si túto koreláciu uvedomujem, skôr ma zaujíma práve opakujúci sa fenomén, ktorý z toho vyplynul. Práve napríklad budovy Parlamentu neprešli radikálnymi stavebnými rekonštrukciami, skôr adaptáciami. Sú v mnohom nevyhovujúce, najhoršie je na tom snád' Poslanecká snemovňa.

Někdo by se o to musel starat...

Tak sa skúsím spýtať priamo na vašu osobnú skúsenosť — ako vnímate budovu Valdštejnského paláca? Vyhovuje podľa vás pre chod senátu? Ste tu spokojný?

Za provozně nešťastné považuji jeden historický moment, ale chápu, že v tom okamžiku politická situace nedokázala asi nabídnout lepší řešení. Valdštejnskou jízďarnu jsme dlouhodobě pronajali Národní galerii, která tam vystavuje. Takže jednací sál máme kvůli tomu v bývalé konírně. Nemám pocit, že by ten zasedací pořádek v dlouhých liniích nějak výrazně změnil atmosféru, protože zde máme mnohem přátelštější atmosféru než v PS, kde to mají (téměř) do podkovy. Uznávám, že když lidé mezi sebou na sebe vidí, tak je to celkově příjemnější. Ale nemám pocit, že by to byl zásadní problém. V čem vidím významnější problém je, že senát je místo veřejných slyšení, konferencí, kde je žádoucí mít na zasedání více účastníků, máme několik hodnotových věcí, které se snažíme prodávat veřejnosti — ale aktuálně nemáme prostor, kde by to bylo dostatečně velkorysé a mohli se tam tato velkokapacitní setkání organizovat. Tehdy se

to prostě nestalo, možná jsme neměli odvahu, protože by se proto pravděpodobně nenašla dostatečná podpora: „aha, politici, by chtěli další barák.“ Ideálně by to tedy byla Valdštejnská jízďarna, která by mohla sloužit jako velký zasedací sál, který slouží této zemi, pro nejdůležitější zasedání a významné události. Aktuálně využíváme prostory Pražského hradu, které nám musí propůjčovat. Parlament ale není prezident. Myslím, že bychom to měli mít zvlášť.

Je to teda zmluvný problém, že Valdštejskú jazdiareň nakoniec nevyužívate?

Myslím, že se pro tento důvod nenajde politická podpora. My to můžeme kdykoli smluvně vypovědět. Ale myslím, že Národní galerie tyto prostory využívá dobře, je to pro NG jediný výstavní prostor pro velká plátna, já to chápu. Oni mají také silné argumenty.

My bychom to museli přestavět za desítky milionů korun. Vyžadovalo by to komplexní a drahé řešení. To teď vůbec není aktuální. Máme důležitější problémy, já tuto myšlenku — zdůrazňuji — neprosazuji, jen si uvědomuji, že pokud v nějakém okamžiku uděláte nějaké rozhodnutí, možná nesprávné rozhodnutí, jeho důsledky mohou trvat dlouho.

Pokladáte za nějak důležité, že budovy Senátu, Poslaneckej snemovne, Vlády a Hradu sídlia vo vzájomnej fyzickej blízkosti? Má to v súčasnosti svoje opodstatnenie? Vidate sa, navštevujete sa?

Ano, do PS chodíme pravidelně pěšky. Já osobně se snažím i na hrad k panu prezidentovi. Ale málokdy mi to je povoleno, kvůli bezpečnosti a organizování musím jet autem. Pěší varianta je pro všechny komplikovanější. A pan prezident by také rád sešel schody. Ale také musí jet většinou autem ze stejných důvodů.

Aké ďalšie aspekty ste zaznamenal, že priniesli bezpečnostné hrozby v rámci fungovania Senátu?

To je úplně jiná debata. Musíme o tom diskutovat, nemůžeme se tvářit, že nás debata o bezpečnosti nezajímá. Doposud jsme žili v relativní pohodě, pod deštíkem NATA. Ale dnes jsou otázky fungování bezpečnostního chodu institucí a jejich komunikace mezi sebou úplně někde jinde, musíme o tom přemýšlet. Jak bychom měli fungovat, kdyby nastala situace mezi válkou a mírem? Je to velmi aktuální. Ale na to teď nedokážu odpovědět, jak moc to mění a bude měnit fyzické uspořádání a fungování budov a architektury.

Ale Senát si myslím, že je na tom velmi dobře, protože všechny jeho vnitřní prostory, čtyři nádvoří a zahrada lze uzavřít.

Kde prebiehajú demonštrácie? Využívajú sa k tomu nádvoría?

Na Klárově.

Nepremýšľalo sa niekedy o zrušení parkoviska na Valdštejnskom námestí? To by bol asi príľahlejší a adekvátnejší priestor na demonštrácie. Ako vnímate, že jediné námestie, ktoré susedí so Senátom sa dnes nevyužíva ako námestie ale ako parkovisko?

Podzemní garáže jsou minimální a jen pod Kolowratským palácem, chtěli jsme větší pod Valdštejnskou zahradou, ale ta je zrekonstruovaná a památkáři to nedovolili, byl by to velký zásah a nebyly by k tomu finanční prostředky.

Valdštejnské náměstí využívá většina senátorů k parkování, nebo parkují na vnitřních nádvořích, mnozí cestují zdaleka, musí používat auto. Nám by se to samozřejmě líbilo, očistit Valdštejnské náměstí, ale nemyslím si, že je to reálné.

Je to obecný problém historických budov, parkování je problém i u Poslanecké sněmovny.

Aké je zázemie pre neformálnejšie typy rozhovorov, spoločný pracovný obed a pod.?

Je zde jedna senátní restaurace a senátorský klub. Nejsou ale využívány, spíše se sedí na senátorských klubech, tam si můžete dát kafe. Režim senátora je ale hodně dynamický, jeden týden je ve svém obvodu, v obcích. Druhý týden máte senátorský klub, komise, výbory. A třetí týden je plénum. Obecně se přítomnost senátorů ještě změnila online možnostmi, mnohem častěji máme video hovory. Abyste studovala zákon nepotřebujete sedět tady v této budově. Všechno s sebou máte v počítači. Já to používám často.

Budova je teda spolovice času prázdna?

Já bych byl rád, kdybychom přemýšleli čím jiným tedy ty prostory naplníme. Ale není to tak jednoduché. Narážíme na bezpečnostní rizika. Po každé externí návštěvě se prostory musí prohledávat, takže představa, že například v době, kdy nevyužíváme senátorskou jídelnu, by do ní měla přístup veřejnost, turisté, je bohužel příliš bezpečnostně složitá. Ještě před několika lety by to nikoho nenapadlo. Ale to je na rozhovor s panem kancléřem a bezpečnostním ředitelem.

Aký prístup má teda verejnosť do budovy?

Velký. Dodržujeme nepsaný slib, že senát je otevřen veřejnosti. Chodí zde na přehlídky často školy. Já sám občas doprovázím, jsem bývalý učitel, právě dnes doprovázím jedno gymnázium. První část přehlídky je o historii budovy a druhou část přehlídky si třídu převezme senátor a vysvětlí jim, jak funguje senát. Byl bych ale rád, kdyby se nám podařilo do větší míry implementovat do přehlídek i do publikací vysvětlení o fungování senátu a méně o kunsthistorii domu, co je dnes přesně naopak. Ale aktuálně k tomu nemáme vyškolené průvodce. Ale to je náš problém. To je jeden z mých největších úkolů pro nadcházející období. Chtěl bych nové typy materiálů. Já sám to ve svých přehlídkách dělám. Moje heslo je: „Senát: rádce — strážce — ochránce.“ Vysvětlovat co to znamená v ústavě, v zákonech...

A nejaké edukatívne centrum?

No to je také potřeba. Ale k tomu jsou potřebné peníze. Přemýšlím o tom už dlouho. Rád bych zde zřídil i „Knihovnu P. Pitharta“, vzdělávací centrum, analyticko-digitalizační centrum.

Tak to je škoda, že to tu nieje. Nezaujímalaby vás názor architektov na toto téma?

Potřebujeme k tomu v prvním kroku víc věcí: odhodlání, čas, finance. Architektov v tuto chvíli nepotřebujeme.

Ďakujem za rozhovor, Elena Fialková

Útulný parlament

2018

Mgr. Jiří Junek (1973)

riaditeľ Regionálneho múzea vo Vysokom Mýte, od roku 2006 zastupiteľ mesta Vysoké Mýto, v rokoch 2013 až 2017 poslanec Poslaneckej snemovne PČR, nestraník za KDU-ČSL. Vo voľbách do Poslaneckej snemovne PČR v roku 2017 už nekandidoval.

Co chybí dnešní budově českého parlamentu

Po čtyři roky jsem měl možnost zasedat v poslaneckých lavicích našeho parlamentu, využívat jeho prostory, pohybovat se v jeho útrobách i těsném okolí, zkrátka byl jsem jeho součástí. Mnohokrát jsem se tak zamýšlel, kde jsou slabiny malostranských paláců, co je v nich nepraktické, co je špatné, co komplikuje práci poslance i obyčejný vztah občana k této instituci. V mé mysli pak vykristalizovaly tři základní věci, které poslanecké sněmovně chybí.

Hrdost

Poslanecká sněmovna se krčí v podhradí Pražského hradu zastrčená ve spleti středověkých uliček Malé Strany. Hlavní vchod není monumentální vstupní branou, ale obyčejnými dveřmi do většího obytného domu. Do významných a majestátních budov se vždy stoupá vzhůru, do výšky, po schodech. V českém parlamentu to tak není, vstupuje se z ulice jak do hokynářského obchodu a to ještě dolů z mírného kopce. Český parlament a jeho vstup není odnikud vidět, splývá s okolní zástavbou, nevyčínívá, nepřevyšuje, jako kdyby se styděl, že vůbec je.

Jak můžeme závidět jiným národům, které pro sídlo svých volených zástupců vybraly nábřeží řek či viditelná návrší a zde pak postavily architektonický skvost odrážející jejich povahu a charakter. Jaký je například pocit návštěvníka Budapešti, když vzhlíží k budově maďarského parlamentu na břehu Dunaje. Cítíte důležitost, vážnost, hrdost. Tam mě vždy napadne: Alespoň to Rudolfinum jste nám mohli nechat.

Přehlednost

Každý, kdo navštívil poslaneckou sněmovnu, ví, jak složitý labyrint chodeb, schodišť, sálů a kanceláří to je. Než se zde naučíte pohybovat, fungovat, orientovat se, trvá vám to skutečně alespoň jeden rok, v tom lepším případě. Chodby jsou mnohde natolik úzké, že když si přivedete návštěvu, nemůžete jít ani vedle ní, ale nezdvořile jí ukazujete záda. Opět tu chybí jakákoliv monumentálnost a důstojnost, o praktičnosti ani nemluvě. Když bychom chtěli být shovívaví, můžeme napsat, že je zde útulno. Ale posuďme sami toto spojení: český parlament je útulný!

Vybavenost

Se stářím, polohou a původním účelem budov poslanecké sněmovny souvisí i nedostatečná kapacita různých prostor. Jak komické je čekání asistentů, až poslanci odejdou na jednání, aby mohli obsadit místa u jejich stolu, protože oni žádné své místo, žádný svůj stůl nemají. Stejně tak je nedostatečná kapacita místností pro semináře, pro rokování s návštěvami, ale i pro jednání poslaneckých klubů. V útrobách sněmovny se nenajde ani dostatečné množství sociálního zázemí, toaletami počínaje a sprchami konče.

A když jsem dopsal tyto řádky a podíval se, co chybí budově parlamentu, dotěrně se nabízí paralela s tím, co chybí naší politice nebo zákonům zde vznikajícím: hrdost, přehlednost, vybavenost.

Jiří Junek

Demokratický rituál

2018

Mgr. et Mgr. Jakub Michálek (1989)

český politický aktivista, od októbra 2017 poslanec Poslaneckej snemovne PČR a predseda Poslaneckého klubu Pirátov, od augusta 2012 do decembra 2013 prvý podpredseda Českej pirátskej strany (krátko tiež úradujúci predseda strany), od septembra 2016 tretí podpredseda Pirátov, v rokoch 2014 až 2017 zastupiteľ hlavného mesta Prahy. Venuje sa bývaniu, justícii, digitalizácii a efektívnej správe štátu a digitálnym platformám, ako je Uber alebo Airbnb. Systematicky upozorňuje na korupčné kauzy a previazanosť niektorých médií s biznisovými a politickými záujmami (Bakala, Babiš, Bison & Rows).

Současný český parlament sídlí uprostřed Malé Strany v historických palácích, které byly restaurovány. Uvnitř je vybaven převážně méně vkusnou výzdobou, která se pohybuje na hranicích normalizace, historismu a přebujelého zlatého luxusu. Kolem budovy je zákaz shromažďování, i když poslední shromáždění to ignorovalo, premiér Babiš tam šel vystoupit a hodili po něm flaškou, což asi není ideální styl setkávání s občany. Paláce reprezentují okázalou moc, nepřístupnost a kabinetní či kuloární charakter naší politiky, která historicky zdůrazňuje zastupitelský charakter. Parlament také tepe jako jedno velké pomalé srdce, v době plenárních zasedáních jsou tam skoro všichni poslanci a jejich asistenti, naopak mimo ně si člověk připadá jako ve městě duchů. Navíc hodně lidí má více kanceláří z titulu toho, že mají více funkcí, např. předseda výboru. V prostoru je pět stravovacích klubů, známých poslaneckých kantýn, kde už jsme celkem razantně zvedli ceny, nicméně ke standardní restauraci to má stále daleko. Orientace ve spleti sněmovních chodeb je tak složitá, že vám garantuji, že bez průvodce se velmi rychle ztratíte. Najít bez pomoci sál pro jednání výboru je mnohdy nadlidský úkol. Všechny tyto aspekty mají nesporný vliv na atmosféru, ve které sněmovna pracuje.

Práce dobře fungující sněmovny je z velké části demokratický rituál. Znam mnoho skvělých projevů, ale ještě jsem neviděl žádný, který by změnil výsledek hlasování, říkává se. Politická strana by totiž v zásadních věcech měla mít čitelný a jednotný postoj vůči svým voličům, který vyplývá z jejího volebního programu. Přesto má tento rituál svoji úlohu, protože v rámci jeho formalit se před veřejným míněním testuje, nakolik je vládní většina silná a pevná. Z povahy vládní většiny pak vyplývá, že její jednotu nijak přímo neohrožují opoziční strany, ale její vnitřní koheze, která může být v důsledku skandálů a sporných rozhodnutí narušena, čímž se současně vyčerpává legitimita vládnout. Podstatné je, že dobře fungující sněmovna zákony netvoří, ale drobně dotváří návrhy předložené vládou a zejména sněmovna vládu kontroluje.

Osobně nejsem přesvědčeným zastáncem teze, že vláda a parlament mají být na jednom místě, protože dělba moci je navržena právě z toho důvodu, aby se koncentraci moci a jejímu zneužití předešlo. Je tak dobře, že třeba Ústavní soud sídlí v Brně, a škoda že tato zásada není širší, protože Praha zbytečně koncentruje všechny instituce. Tím se zvyšuje provoz, doprava i ceny, usnadňuje se neformální kontakt mezi lidmi, kteří se znají, ale mají se kontrolovat. Zejména pak přicházejí o příležitosti menší města, která čelí úbytku obyvatel a jsou pro svůj kraj lokálními centry. Proto nejsem ani příznivcem vládního městečka, kde by poslanecká sněmovna a senát byly hned vedle vlády a ministerstev. Političtí matadoři, se kterými jsem mluvil, o přesunu nechtějí ani slyšet, protože jsou na jedinečné prostory sněmovních paláců zvyklí. Navíc je zde odrazující příklad Škodova paláce, což je pozdně kubistická budova z první republiky, do které se přestěhovali úředníci pražského magistrátu z historických paláců. Nakonec se zjistilo, že historické paláce zůstaly prázdné, zatímco Praha platila za Škodův palác přemrštěné nájemné.

Co by se tedy mohlo změnit?

Zprvė stavební právo musí flexibilně reagovat na nové potřeby, aby budova žila dál. Svět patří živým a živou funkci srdce národa nelze potlačovat z historických důvodů. Když jsem byl na návštěvě parlamentu v Haagu, tak nechali pouze vnější fasádu a vnitřek byl kompletně renovován, dokonce budovu do pláště vestavěli.

Zadruhé poslanci by měli mít autonomii v tom, jak se spolu dohodnou (např. v poslaneckých klubech), aby byl prostor dobře využit a zařízen. Sklápěcí stoly a vhodné vybavení by mohly zajistit elasticitu v plenárních týdnech, kdy se parlament nafukuje. Výzdoba prostor klubů by měla být věci klubů, aby byla reflektována pluralita stylů a přístupů, a společné prostory by měly být zařízeny podle

konsenzu politiků s možností soudobého umění. Parlament by měl odpovídat organizačním trendům, tj. mít dostatek blízkých zasedaček a rozumně kombinovat open space i prostředí na práci. Dnes mají reálně prostory v rukou úředníci, kteří do nich nechali navozit takové příšernosti, jako jsou velké umělohmotné kytky, na které sedá prach.

Zatřetí přístup veřejnosti by měl být dramatičtější jednodušší, aby na výbory nechodili pouze lobbisti a parlament byl atraktivní. Pondělky s poslanci bych zrušil, úplně stačí jeden týden ve volebním kraji – problém je pouze to, že poslanci logicky chtějí být co nejčastěji se svými rodinami. Dnes musí každý host ve sněmovně projít na cestě za svým poslancem bezpečnostními rámy a není možnost se např. neformálně sejít v kavárně. Parlament by měl být i kulturním centrem, nikoliv izolovanou a zabarikádovanou čtvrtí. Spiš chodci než auta. Když to srovnám s tím, že na pražském magistrátu jsem měl otevřené okno v přízemí do ulice a normálně mě lidi čas od času oslovili.

Začtvrté by rozprava neměla být nekonečná, ale omezená podobně jako v Německu, aby byla veřejnost svědkem standardní racionální debaty, která popíše různé pohledy a o výsledku rozhoduje hlasování. Pokud připustíme možnost procedurálních obstrukcí, jako jsou neustále přestávky tzv. „na jednání klubu“ nebo zdržovací opakované projevy, pouze se tím plýtvá časem všech zúčastněných a snižuje se důvěra v parlament. Parlament by také neměl jednat v nočních hodinách.

Konečně zapáté by poslanci měli mít adekvátní prostředky na asistenty, protože zaplatit aspoň dva odborníky ze 45 tisíc korun měsíčně na superhrubou mzdu je v Praze nadlidský úkol. Je to totiž právě drobná mravenčí práce poslanců, kterou si získávají u lidí svou důvěryhodnost a smysl v kontrole počínání vlády. V souvislosti s posílením týmů bych se nebránil ani drobnému snížení počtu poslanců např. na 150 členů, jako má dolní komora v Nizozemsku (při větší proporcionalitě voleb — a pod tuto hranici bych určitě nešel), a snížení počtu členů výboru a funkcionářských pozic — dnes je z 200 poslanců 180 funkcionářů s příplatkem za funkci. Ostatně lavice ve sněmovně jsou velmi těsné.

Pokud jde o návrhy nových parlamentů, které jsou výsledkem práce studentů, vidím v nich zejména zájem uměním architektury vystihnout problémy praxe současného českého parlamentarismu a uměleckým vyjádřením vystihnout ideální směry jeho rozvoje. Vidím v nich také určitou touhu rozhýbat konzervativní charakter parlamentu, o kterém jsem mluvil výše, aktualizovat jeho prostředí, styl práce i vztah k živé veřejnosti, která by ho pak nevnímala jako konstrukt sociální reality, ale skutečné fórum pro živou diskusi a veřejné akce. Bez ohledu na nepříliš realistický scénář přestěhování parlamentu tak tyto návrhy mají svou vlastní inspirativní hodnotu.

Česká národní ohrada

2024

Mgr. Jitka Hlaváčková, Ph.D.

je teoretickou umenia pôsobiacou

v Galerii hlavného mesta Prahy

GHMP (od 2006), kde je kurátorkou

zbierky fotografie a nových médií.

Doteraz tu pripravila približne 30

výstavných projektov. Niekoľko

rokov kurátorsky viedla cyklus pre

začínajúcich umelcov Start Up

a on-line galérie videoartu Projektor.

Podieľa sa na príprave programu

GHMP Umění pro město, v roku

2021 bola kurátorkou festivalu m³ —

umění v prostoru a iniciátorkou

sympósia Gesta emancipace.

Vo svojom výskume sa zaoberá

dejinami a teóriou akustického

umenia, fotografie, videoartu

a všeobecne umenia reflektujúceho

technológie v postmediálnych

kontextoch súčasného života.

Dobrý deň pani Hlaváčková. Dopátrala som sa k vám skrze spomienku z jari 1992, keď ste s rodinou bývala na Malej strane. Údajne ste vo svojich 12 rokoch bola jedna z autorov, ktorý na plot pred Poslaneckou snemovňou, resp. vtedy ešte Českou národou radou napísala nápis Česká národní ohrada (pozn. foto v kapitole 100 rokov nenaplnenej idey Českého parlamentu). Pamätáte si nejaké detaily z tejto akcie? Bola to tajná akcia v noci? Ako sa vlastne takto mladý človek — dieťa odhodlá k politickému gestu?

Pokud si vzpomínám, bylo to normálně odpoledne, prostě jsme to rychle napsali a šli jsme pryč.

S nejakými kriedami? Alebo sprejom?

Ne, měli jsme plechovku s barvou a štětce.

A kto bol iniciátor?

Napsali jsme to se spolužákem Jaroslavem Vondráčkem, ale napadlo nás to předtím s mým bratrem. My jsme byli hodně politicky uvědomnělá rodina, například táta podepsal Chartu. Máma ne, ale to jen proto, že jsme byly ještě malé děti a jí řekli, že by to neměla podepisovat, protože někdo musí zůstat doma s námi. Nadávání na poslance a nepořádek ze staveniště České národní rady bylo na dením pořádku, protože jsme bydleli hned vedle. Mě tedy do dneška překvapuje, že to tehdy nevadilo, že koukáme z oken do oken parlamentu. Dovnitř sice vidět nebylo, ale vznikla tam v 80. letech taková mramorová terasa do Pětikostelního náměstí, kam chodí poslanci kouřit a povídat si, a tu jsme měli jako na dlani. Přitom o patro níž v našem domě bydlel STBák, který nás hlídal. Během celých osmdesátých let k nám navíc každý čtvrtek docházela skupina undergroundových filosofů, třeba Ivan Chvatík, Václav Žák, Pavel Kouba a další. Smáli jsme se, že tam máme takový vedlejší parlament. Taky mě hodně inspiroval můj starší bratr Honza, který pořád něco vyváděl. Takže to, že jsme šli a napsali jsme po škole něco na plot nám přišlo celkem neškodné.

To je pekne detsky odvážne. Nepripadá vám to z dnešného uhlu pohľadu spätne nebezpečné?

Všichni jsme z toho měli legraci, já nevím, možná, že to bylo vlastně trochu nebezpečné, protože jsme měli doma nějaký undergroundový archivy pod postelí. Mohlo to přivolat nějakou pozornost...

Ale ten nápis nebol úplna nejmenší.

Mě připadá, že na té fotce je jiný nápis, protože já si pamatuji, že jsme to psali na horní stěnu ohrady, ne za roh. Pokud si vzpomínám, napsali jsme to v roce 1988. A mám pocit, že tu ohradu pak na chvíli sundali a pak ji zase postavili znovu a ten nápis tam pak, asi už po revoluci, někdo obnovil. Anebo možná pak jen použili ty vlnité plechy v jiném pořadí. Pamatuji si, jak jsme se smáli, že se tam ten nápis objevil znovu. Ohrada tam byla celé osmdesátky, pak tam chvíli nebyla a pak zase byla, nevím proč, ale po Praze byla tehdy spousta takových záhadných ohrad. My jsme do ní jako děti občas lezli a hráli si tam.

Ja som si myslela, že to oplotenie-ohrada malo nejaký stavebný účel.

Po většinu osmdesátek, stál přímo před vchodem do parlamentu jeřáb, takový ten největší co tehdy existoval. Hodně se tam stavělo, dělali také podzemní garáže. Byla to velká přestavba a myslím, že v té ohradě měli občas nějaký stavební materiál. Ale tempo té stavby bylo opravdu tristní.

Zaujima ma i váš pohľad na celkovú premenu verejného priestoru v okolí budov Poslaneckej snemovne. Zdá sa, že poslanci

a demonštranti, niekedy i médiá sa vlastne vôbec nestretávajú a míňajú sa. Nevyužíva sa Pětikostelné náměstí, niekedy sa demonštruje v ulici Sněmovní, niekedy na Malostranskom náměstí...

Myslím, že poslanci už dávno nechodí hlavním vchodem, oni zajiždějí z Valdštejnské ulice do garáží a chodí vnitřkem, takže vůbec nepoužívají ani Sněmovní ani Malostranské náměstí. Tato místa jsou vidět v televizi, ale poslance tam moc nepotkáte. Je to spíše symbolické místo. A Pětikostelní náměstí je stranou, tam není žádný vchod.

Pokladáte teda za najväčšiu zmenu, ktorá ovplyvnila správanie sa vo verejnom priestore vznik podzemných garáží?

Myslím si to. Pak se poslanci také přesunuli do dalších paláců, Smiřických a bývalého jezuitského gymnázia a jinde kolem. K velké proměně místního prostředí došlo, když se zrušilo parkoviště na Malostranském náměstí. My jsme se pak v rámci Galerie hlavního města Prahy trochu podíleli na zkušebním kulturním provozu náměstí, pořádali tam nějaké kulturní a umělecké akce. Částečně se tím prověřovala možná budoucí využití, pro které se připravovali územní studie. Když tam byla auta, tak se tam samozřejmě nic nedělo. Nebylo tam pro lidi místo. Primátorka Adriana Krnáčová nakonec naše kulturní aktivity zrušila, protože jsme tam dělali nějaké velmi mírně angažované instalace a akce, což se nesetkalo s pochopením. Například jsme se studenty Akademie výtvarných umění vytvořili čtyři metry vysoký ledový kvádr a nádrž kolem něj, který se kriticky dotýkal problematiky trvání ideí ve veřejném prostoru, toho, jak postupně erodují, jak je možné je uměle udržovat nebo naopak vymazávat — kriticky se tehdy vyjadřovali k nápadu znovu instalovat pomník Radeckého. Účelem bylo ale vyvolat okolo toho veřejnou diskusi, což se myslím částečně podařilo. Potom tam měl ještě František Skála svůj stromový kiosk a pak už nic. Dnes jsou tam pokud vím jen trhy. Je vlastně zajímavé, jak silný je i v současnosti politický vliv na veřejný prostor — jakoby měl establishment stále pocit, že veřejný prostor nejen spravuje, ale zároveň ho tak nějak vlastní a může do něj autoritativně zasahovat. Myslím, že to není úplně správný přístup a že by se o pravidlech veřejného prostoru měla vést intenzivnější diskuse

Mám už za sebou niekoľko rozhovorov s bývalými a súčasnými politikmi a všetci veľmi podobne komentujú provizórnosť a labiryntnosť Poslaneckej snemovne, popisujú, že im trvá i niekoľko rokov naučiť sa cestu do zasadacieho sálu. Keď sa ich ale spýtam, či by chceli nový parlament a kde, tak väčšinou cúvnu. Páči sa im najmä historičnosť a akási útulnosť.

Já myslím, že oni si tam připadají důležitě. Mě tedy irituje, že parlament obsadil na Malé Straně tolik domů, některé mi připadají, že fungují až podezřele. Například ubytovna v Nerudovce. Bydlí tam vůbec někdo? A potřebuje to Sněmovna?

Skúšali sme so študentami navrhnúť nový parlament, ale ukázalo sa, že to nieje úplne žiadúce, že ho politici nepovažujú za úplne potrebný, verejnosť by mohla negatívne zareagovať, že sú to „politické rozmary“ a podobne.

No, oni mohli být v bývalém Federálním shromáždění, ale poslanci tam po revoluci nechtěli, a přitom ta budova není vůbec špatná.

Tých dôvodov bolo asi viac, ale pravdepodobne visel vo vzduchu pocit, že by len prezliekli kabáty, keby ostali v budove, ktorá slúžila inému režimu. A hlavne sa zdá, ž ez politikov tú budovu nikto nemal rád. Ďakujem za rozhovor

Dom jednej strany

2024

Martin Dubéci — poslanec NR SR. Bývalý člen predsedníctva a sekretár hnutia Progresívne Slovensko. V rokoch 2022—2023 pôsobil ako generálny manažér kultúrneho centra Tabačka Kulturfabrik v Košiciach. Po predčasných parlamentných voľbách v septembri 2023 sa stal predsedom poslaneckého klubu Progresívne Slovensko.

Budova Národnej rady Slovenskej republiky (NR SR) postavená pôvodne so zámerom slúžiť „jedej strane“ pravdepodobne v mnohom neodpovedá požiadavkam na parlament 21. storočia — ktoré aspekty vám nevyhovujú, chýbajú úplne? Je niečo vyslovene absurdné?

Nejde len o jednu budovu. Väčina užívateľov sa pohybuje v hlavnej budove, tzv. novej, kde je rokovacia sála. Oproti pod Bratislavským hradom je nádvorie s kanceláriami. To je prepojené tunelom popod zem. Priamo v areály hradu je niekoľko ďalších objektov. A dole na Župnom námestí je ešte jedna budova, historická, bývalý parlament, ktorý fungoval do roku 1994. Takže si myslím, že slovenský parlament je ešte rozťahanejší ako český, tak ako si ho pamätám.

(dlhšie ticho) Neviem kde mám začať. Skutočne hlavný problém je v tom, že hlavná budova bola dizajnovaná ako komunistický parlament a poslanci sa mali schádzať len dvakrát do roka. Ľudia z jednej strany. Pre požiadavky demokratického fungovania je to absolutne nevhodné.

Hlavná budova to je vlastne len rokovacia miestnosť a kancelárie len pre najvyššie postavených ústavných činiteľov a predsedov politických klubov. Zhodou okolností tam mám kanceláriu i ja, čo je chápané ako absolutný luxus, pretože je aspoň trochu reprezentatívna a vojde tam asi 5 ľudí. Ale väčšina poslancov ju tam nemá. 120 kancelárií je s hlavnou budvou spojené podzemných tunelom. Je možné presunúť sa aj nadzemím. Ale je to ako vravím minimálne 10—15 minút chôdze. Tunel je v zlom technickom stave. Zateká doň ho.

V hlavnej budove chýba zázemie pre kluby (je ich 6—7) a pre akékoľvek skupinov é meetingy. Klubová miestnosť neexistuje. My ako poslanecký klub PS sa stretávame v tzv. kinosále, ktorá ma kapacitu asi 80 ľudí. Ale vždy si ju musíme zabookovať, sriedame sa tam s inými poslaneckými klubami, to je absurdné, že sa ako strana nemáme kde stretnúť, je nás 32. Potrebujeme to aspoň jednou za týždeň.

Výbory taktiež nemajú svoje zázemie, je problém aby sa stretlo 20 ľudí. Na bežné stretnutie záujemci nevojdu do miestnosti, stoja v otvorených dverách. Nielenže sa tam nezmestí verejnosť, ale ani samotní politici. Často tak ani vôbec neprídu, pretože vedia, že bude tlačnica. Paradoxné je, že sa nevyužívajú všetky objekty, ktoré by mohli, pretože sú proste ďaleko.

Myslím, že budova celkov ovzbudzuje dojem dočasnosti.

Slovenské médiá poskytujú obraz rokovacej miestnosti, alebo veľkorysej vstupnej haly. Ako si má človek predstaviť tunel o ktorom hovoríte?

Obyčajný tunel, sú v ňom sušiče na vzduch kvôli vlhkosti pretože doňho zateká. Pošlem vám fotku.

Aké sú možnosti verejnosti zúčastňovať sa rokovaní (má budova balkóny pre verejnosť)? Kde je možné aby sa stretla verejnosť a politici?

Áno, verejnosť a médiá zdieľajú balkón, to je štandard. Novinári majú minimálne zázemie, často vysedávajú na chodbách a čakajú na politikov, aby si našli svoj „kútik“, v ktorom prebehne rozhovor. Vadí mi ale, že chýba akékoľvek informačno-edukatívne zázemie. Veľmi dobre to má spravené Európska únia, je to pomerne nový projekt, sú tam vstupné expozície. U nás sú občas po budove neorganizovane umiestnené edukatívne panely. Ale myslím, že to nemá žiadnu koncepciu.

Za mňa nieje dobre zorganizovaný ani vstup. Je ako lievik. Verejnosť, politici i zamestnanci chodia jedným vstupom, prechádzajú

totiž jednou bezpečnosttnou kontrolou pri vstupe. Organizačne je to často zložit é.

Zasadací sál NS SR má kompozíciu triedy čo potvrdzuje tvrdenie, že toto usporiadanie je preferované autoritatívnymi režimami, teda odkazuje to na obdobie kedy bola budova postaven é. Zdá sa vám, že tento aspekt ovplyvňuje formu politickej diskusie — ten, kto hovorí sa stáva leadrom/učiteľom a ostatní poslanci sa tak ocitajú v submisívnej role?

Podobne ako v triede vznikajú situácie, že za poslancom, ktorý hovorí, sa musíme všetci otáčať, nevidíme naňho, ak sedí v rade za nami. To je dosť nepríjemné, sedieť „skrútený“. To mi vadí.

Bol som v mnohých parlamentoch na svete, v britskom, americ-kom, atď. Polkruh mi pripadá najviac prirodzený, intuitívne správny, vlastne normálny, ak sa má udržať kolektívny dialóg, ak máme na seba vidieť, interagovať.

Ako by ste charakterizoval slovenský parlament, jedným prívlastkom?

Zanedbaný.

Budova je skutočne akoby zanedbaná technicky, v menej frekventovaných miestach som podal pripomienku na častejšie upratovanie, sú tam zákutia na ktoré akoby sa zabudlo, v niektorých momentoch je v havarijnom stave.

V období 1990—92 keď sa začala formulovať myšlienka samostatného Slovenska sa taktiež zvažovalo čo s rozostavanou budovu NR SR, objavovali sa idey nasťahovať do nej eu.univerzitu, alebo ju zbúrať. Nakoniec sa dostavala a slúži pôvodnému zámeru (v ČR to bolo paradoxne naopak, poslanci sa nasťahovali nakoniec do historických palácov na Malej strane a modernistická budova Federálneho zhromaždenia bola opustená — dnes slúžilijako Nová budova Národného múzea). Zachytil ste nejakú vlnu kritiky, že táto budova ideologicky nereprezentuje demokraciu, že by nevyhovovala svojím príbehou/architektúrou? Zdá sa vám, že by ju šlo označiť za komunisticky stigmatizovanú?

Vzťah k hlavnému objektu by som označil za ambivaletný. Ľudia tú stavbu sice nemajú radi, ale nezaznamenal som ani žiadne snahy s tým niečo urobiť, nejaký refresh, snaha o celkovú premenu.

Budova sa nesystematicky renovovala a nikdy neprešla celkovou rekonštrukciou. Každý predseda si niečo drobn é pozmení, nasťahuje si svoj nábytok, politik XY si tam namaľoval zárubne na svoju obľúbenú zelenú. To je známa vec. Nieje tu kurátor umenia, cítim sa občas ako na „lepšom okresnom úrade“.

Aký pocit ste mal z návštevy z Českého parlamentu?

Český parlament vnímam taktiež ako užívateľský komplikovaný, ale z hľadiska objektovej starostlivosti je situácia neporovnateľne lepšia. Peniaze sa v NRSR naliali do dielčích problémov, vymenil sa audiovizuálny systém (5 led obrovských obrazoviek evokuje panoptikum), ale chýba mi celková koncepcia. Je to „šlandriánske“, stav budovy NR SR mám pocit, že nezaujíma ani zamestnanca, ktorý je za to platený.

Utkvela vám nejaká spomienka, ktorú by ste uviedol ako dobrý príklad politického priestoru?

Demokracia je abstraktný koncept, a je len málo miest kde sa zhmotní. V budove parlamentu sa podľa mňa odráža niečo národn é.

Je to fyzická manifestácia demokracie. Parlamenty sú pre mňa téma, písal som o nich ako politológ. Najviac ma mrzí to, keď vidím návštevníkov NR SR a premýšlam o tom, čo im asi beží v hlave: „hanba“— cítim, že sa za náš parlament hanbím.

Pred troma týždňami som bol v Bundestagu, je to skvelo urobený projekt od Fostra, na stenách zostali odkazy, ktoré tam zanechali sovietsky vojaci, celé je to opraven é, za každou vecou, umeleckým dielom sa skrýva nejaký príbeh. I ten priestor ako je komponovaný. To všetko... a tu nič. Veľa nad tým premýšlam.